Fotó: Németh György

Na, csöndes zugot itt aligha találok — ötlött eszembe a táncmuzsikától zsongó, újszegedi sörkertbe lépve —, de azért majd lecsüccsenhetek egy félreeső asztalhoz, hogy jegyzeteimet-gondolataimat rendezgessem. Már második napja tart itt Szegeden *A felkelő nap háza* nevű nemzetközi népzenei fesztivál, lezajlottak a hivatalos programok, véget ért a a második gálaműsor, befejeződtek a Juhász Gyula Művelődési Ház Exkluzív Klubjának dzsesszkoncertjei is: már csak ez a táncház van hátra.

Hajnali négy

Az órámra pislantok, hajnali négy... egek! Akkor ma már augusztus 21-e és vasárnap van. Hogy lehet ezt bírni?!

Kavarog a fejemben a tucatnyi együttesnév, mármár összemosódik, melyik előadót, bandát hol, mikor hallottam. A különleges zenei hangulatok persze mélyebben megragadtak. Ez az! Ebből kell kiindulni, akkor majd csak kikerekedik belőle valami. Állítólag jó háromszáz muzsikus lépett föl közel negyven óra leforgása alatt. (A szereplők kiválasztásában *Halmos Béla* és *Éri Péter* segített a rendezvény producerének, *Szörényi Leventének*, szóval a bőség zavarától nyilván nekik fájhatott a fejük legtöbbször.) A szervezéssel megbízott Fonográf Produkciós Iroda munkatársától, *Rosta Katalintól* időközben megtudtam, hogy néhány esetben nem a név, csupán a nemzeti hovatartozás szerepelt a „tervek közt". Szomszédaink — egy kivétellel — mind képviseltették magukat: a Szovjetunióból egy örmény fúvósszólista jött el; Csehszlovákiából a *Hrinovcan* csoportot „közvetítették", továbbá a magyar népzenét játszó *Ghimes* és *Varsányi* együttesek futottak be; Ausztriából — mint a műsorkezdés előtt húsz perccel kiderült — végül is a *Weberhofer Musi'* érkezett meg, Jugoszláviából pedig a *Kóta* ruccant át.

Bulgáriából — szintén „zsákbamacskaként" — a *Sakar* együttest küldték az ottani szervezők; szerencsére szép, autentikus muzsikával örvendeztették meg közönségüket. Főleg a feszes tempójú számok „sütöttek", az ember észre se vette, és már kapkodta is a lábát a taktusra. A duda meg a tangóharmónika úgy feleselt egymásnak, hogy a közönség szinte a lélegzetét is visszatartotta; gyönyörűen énekeltek hozzá az asszonyok, a három-négy szólamban előadott, sajátosan balkáni melódiájú dalok hatására a hallgató — ha lehunyta a szemét — azt érezte, hogy fölemelkedik a székről és lebegni kezd.

Játszott egy ugyanilyen varázslatos számot a *Kalyi Jag* is. Ha nem tudtam volna, hogy a szöveg cigányul hangzott el, a dallamfordulatok, a meghatározó stílusjegyek alapján azt is hihettem volna, hogy bolgár népzenével van dolgom — akkora volt a hasonlóság. (Nyilván a Rodope környéki cigányhagyományokból merített a budapesti együttes...) A basszprímtambura buzukihoz közel álló hangzása és a többszólamú ének eleve megtévesztett, hát még a kanna fenekén csattanó-pergő ujjak kemény ritmusa, amely úgy szólt, mint a jellegzetes hangú, fémtestű balkáni cserépdob, a derbukka. Egy dal erejéig a svéd *Orientexpress* is e tájakon kalandozott, s ki hitte volna, hogy a hűvös vérmérsékletű északiak ennyire érzik ezt a szenvedélyes zenét, s hogy a polkához szokott hangszerekből ily keményen záporoznak az aszimmetrikus ritmusok?!

Negyed öt

Elmúlt negyed öt, a kocsmában változatlanul élénk az élet: nem akar hazamenni senki (a pincéreken kívül). A táncosok nem tágítanak, jóformán a zeneszüneteket is azon a betonozott részen töltik, ahol forogni, lejteni lehet. Korábban néhány pár a salakra szorult, nem fértek el, annyian járták... A zenészek közt főleg az *Újstílus* tagjait látom; míg az egyik prímás „lemuzsikálja" a táncrendet, váltótársa beszalad az étteremben, mert a pianókban szinte „kihallatszott" gyomra korgása. Ez az, ami megkapó: nem érdekes, ki melyik bandában muzsikál, a repertoárt mindenki ismeri, bármikor beugrik, ha kell; megtanultak figyelni egymásra...

A szakmai érdeklődésből is ez derül ki. Például a *Montanaro* trió a föllépése után teljes létszámban ott maradt a Városháza udvarán, hogy meghallgassa a *Sakar* együttest. *Szabados György* free jazz koncertjén föltűntek páran a *Téka* zenekarból, a Dómban tartott régi zenei hangversenyen *Lovász Irén* (énekes), Szörényi Levente és egy jugoszláviai magyar muzsikus is meghallgatta a *Kecskés* együttest. Biztos nekik is feledhetetlen élmény marad az a lantirodalom kuriózumaként előadott *négykezes(!)*, amit a 16. századi mester a tanítványának (egy bájos-szép kisasszonynak) írt. Ezt csak úgy lehet megszólaltatni, ha az egyik zenész a másik válla fölé hajolva szinte a karjaiba zárja a lantot tartó zenésztársat, hisz egyszerre két bal kéznek kell a húrokat a bundokra szorítania, míg a két jobb kéz penget. De — a Franciaországból érkezett Montanaro szereplésénél maradva — az se mindennapos látvány, hogy egyetlen ember miként játszhat furulyán és dobon egy időben. Az okszitán zenehagyomány főképp erről híres: a bal kéz szólaltatja meg a háromlyukú galoubet nevű hangszert (ha több nyílás lenne rajta, be se lehetne fogni mindegyiket), míg a jobb kéz a „fúvós" karra akasztott do-

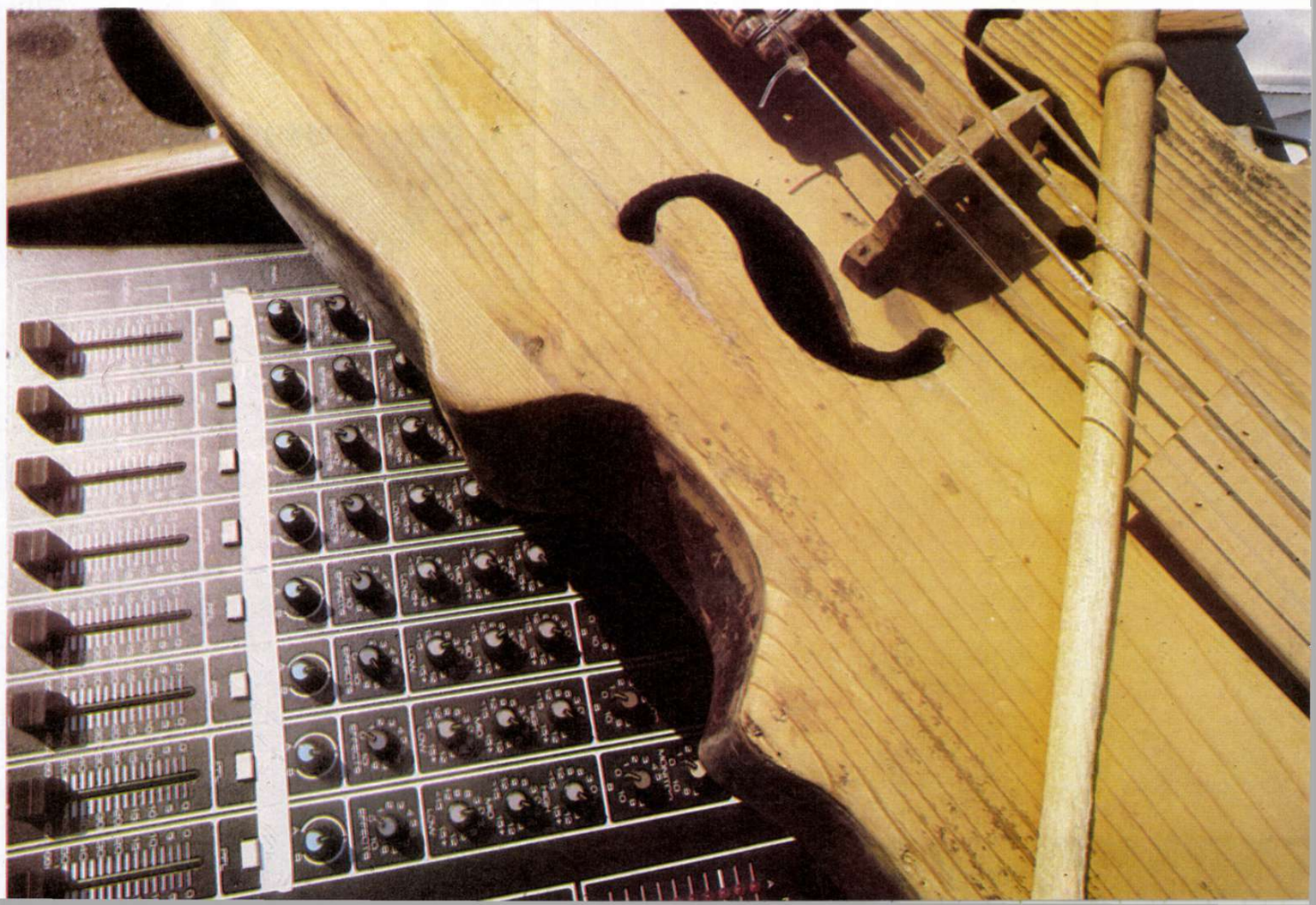

TÁNC A Felkelő nap háza

bon verdesi a szapora ütemeket; s ezzel kész is a minimális létszámú zenekar. A „kibővített" formációban két gitáros, *Serge Pesce* és *Pedro Aledo* kísérete fokozta a karneváli hangulatot. Utóbb Montanaro elmondta nekem, hogy ezt az éneket, „előre megfontolt szándékkal", s azokra a gyerekekre gondolva tűzték a műsorukra, akik szülőházájukban egyáltalán nem vagy csak titokban beszélhetnek anyanyelvükön.

Az örmények sajátos fúvós hangszerén, a dudukon *R. R. Napoleonovics* mutatta be szülőföldje fájdalmas hangulatú, sorstépázta dallamait. (Amúgy *Sebestyén Márta* lemezén a *Három árva* című dalban ugyanilyenen játszik *Éri Péter*.)

Öt felé

A csudába! Mindjárt öt óra: világosodni kezd az ég alja, nekem meg sötét fellegek gyűlnek a homlokomra, ha az jut az eszembe, ki mindenkit nem sikerült még számba vennem. A pincérek közben záráshoz készülődnek, de hát még mindig tart a tánc, s az asztalok körül se csöndesedik a fiatalság („Elmulatom, nem sajnálom...!"). Innen is, onnan is kisebb csoportok dala hallik, előkerülnek a tartalék-hegedűsök.

Ünnep van. A felkelő nap háza a népzene piros betűs dátuma.

Sokan érezhették a dobhártyát perzselő énekszót: *Porteleki László* lélekemelő dalát („Ez a világ..."), *Kobzos Kiss Tamás* érces keménységű énekét, *Berecz András* fenséges hangját éppúgy, mint *Fábián Éva, Künstler Ágnes, Lovász Irén, Salamon Bea* szólóit, vagy *Szvorák Katalin* és *Sebestyén Márta* közös duda-utánzását.

Aztán jött a döbbenet: a gálaműsor egyik számának hat-hét szereplője — mintha a közönség ott se volna — körbeállt, a reflektorfényben csupán a fekete mellényes hátak villogtak. Az egyikük torkából előtört valami fohászszerű dallamfoszlány, amire a többiek ráénekelték a maguk külön-külön szólamát. A kórus oly váratlanul repesztette szét a hatezer fős közönség csöndjét, hogy riadt önkéntelenséggel sandítottam a Dóm tornyaira, nem esnek-e ki onnan a harangok. A szárd énekegyüttes, a *Coro Gabriel* súlyos, tömör harmóniaoszlopai s a szigorúan kötött előadásmód megingatta a népzenei hangzásról szerzett tapasztalataimat, hamarabb elhittem volna, hogy ez valami szakrális litánia-féleség...

Nincs jobb szó rá: katartikusan zengett — fölülmúlhatatlanul!

Negyed hat

Már nincs kiszolgálás: kis híján negyed hat... A pincérek félig (!) tréfásan könyörgőre fogják a dolgot („nekünk kilenckor ki kell nyitni!"), így aztán a táncter kiürül; a párok az éneklők csoportjához ülnek le szikkadozni, *Virágvölgyi Márta, Halmos Béla* s páran hegedülnek, vagy tucatnyi zenész adja a kíséretet: ránk ereszkedik a pátosz. Ez egyszer talán bocsánatos, ha megadjuk a módját a búcsúzkodásnak, úgy, ahogy illik: hajnali nótákkal...

„Három éjjel, három nap: nem elég a" — gyantának: alig koptatja a jó kedélyt a fáradtság... A gálában a szatmári táncnhoz tízen muzsikáltak, a mezőségi finálában huszonnégyen nyűtték a „száraz fát", nem csoda, ha most nem tudják abbahagyni! Aztán amikor *Ökrös Csaba* prímázott a gyimesiben, hajszál híján szétszakadt a világot jelentő deszkázat, úgy föltüzesítette a táncost. Ilyenkor döbben csak rá a gyanútlan szemlélő, mekkora energiákat hozhat felszínre a népzene — az élmény sírig tartó. Ráadásul elkötelező erejű, mert egyszeriben érthetővé teszi, miért kínozzák magukat az európai fiatalok már-már elfelejtett hangszerek megszólaltatásával, szinte-szinte kipusztult dallamok fölidézésével, s hogy miként szállta meg őket az alaszkai aranyásókéhoz hasonló kincskereső szenvedély! Ennek érzékeltetése tette leginkább *nemzetközivé* a rendezvényt!

Jellemző módon a kocsma legkitartóbb vendégeiből a szélrózsa valamennyi szirmára jutott volna egyegy: a svéd és az okszitán zenész osztozott a tangóharmonikán, a többi a nótát fújta, vagy a furulyát; esetleg táncolt. De tényleg döbbenetesen hangzott *Hans Hurtig* és Miqueu Montanaro erdélyi népzenéjét hallani *Juhász Zoltán* furulyaszólamával s a felvidéki *Écsi Gyöngyi* énekével. Csak a pirkadat tudta a tisztes kompániát a belváros felé vezető hídra terelgetni.

Szeged frissen, vidáman ébredt, a járókelők üdén, illatosan cikáznak a járművek füstjében. Magam inkább a Tisza habjai fölé kornyadok. Mintha a hullámok azt locsognák, amit tegnapelőtt a *Téka* együttestől hallottam:

„Feljött a nap, szépen ragyog,

Én még a kocsmában vagyok,

Jaj Istenem, de szégyellem,

Hogy reggel kell hazamennem.

Ajlala-la..."

A sor végét elnyomja a járműzaj.

Bankó András